१४५

दीर्घतमा औचथ्यः।अग्निः। जगती, ५ त्रिष्टुप्।

तं पृच्छता स जगामा स वेद स चिकित्वाँ ईयते सा न्वीयते।

तस्मिन्सन्ति प्रशिषस्तस्मिन्निष्टयः स वाजस्य शवसः शुष्मिणस्पतिः॥ १.१४५.०१

तम्- अमुमग्निम्। पृच्छत- तत्त्वं प्रति प्रश्नं कुरुत। सः- असौ। जगाम- तत्त्वं गतवान्। स। वेद- जानाति। सः। चिकित्वान्- चेतनवान्। ईयते- स सेव्यते। नु- क्षिप्रम्। ईयते। तस्मिन्- अग्नौ। प्रशिषः- प्रशासनानि। इष्टयः- एषणापूर्तयः। सन्ति- भवन्ति। सः। वाजस्य- अन्नस्य। शवसः- बलस्य। शुष्मिणः- बलवतश्च। पतिः- पालकः॥१॥

तमित्पृच्छन्ति न सिमो वि पृच्छति स्वेनेव धीरो मनसा यदग्रभीत्।

न मृष्यते प्रथमं नापरं वचोऽस्य क्रत्वा सचते अप्रदृपितः॥ १.१४५.०२

स्वेनेव- आत्मनैव। धीरः- ज्ञानी अग्निः। मनसा- चित्तेन। यत्- यत्तत्त्वम्। अग्रभीत्- अगृह्णात्। तमित्- तदेव। पृच्छन्ति। सिमः- सर्वजनः। न। वि- तत्त्वविपरीतम्। पृच्छति। प्रथममपरं वचः- तत्त्वविपरीतप्रश्नम्। न मृष्यते- अग्निर्न सहते। तत्त्वविषयोत्तरमेव ददाति। अन्यविषये नोत्तरं ददाति। अप्रदृप्तोऽनहङ्कारः। अस्य- एतस्याग्नेः। क्रत्वा- सङ्कल्पेन। सचते- सङ्गतो भवति॥२॥

तमिद्गच्छन्ति जुह्वस्तमर्वतीर्विश्वान्येकः श्रृणवद्वचांसि मे।

पुरुप्रैषस्ततुरिर्यज्ञसाधनोऽच्छिद्रोतिः शिशुरादत्त सं रभः॥ १.१४५.०३

तमित्- तमेवाग्निम्। अर्वतीः- प्राणोपेतानि। जुह्वः- आह्वानानि। गच्छन्ति। मे- मम। विश्वानि- सर्वे। वचांसि- मन्त्राः। एकः- अद्वितीयः। शृणवत्- शृणोति। पुरुप्रैषः- बहुप्रेषणः। ततुरिः- तारयिता। यज्ञसाधनः- यज्ञसाधकः। अच्छिद्रोतिः- अक्षीणरक्षकः। शिशुः- अस्मद्वत्सलः। सं रभः- सं रम्भवान्। आरम्भवान्। आदत्त- हव्यं आदत्ते स्वीकरोति ॥३॥

उपस्थायं चरति यत्समारत सद्यो जातस्तत्सार युज्येभिः।

अभि श्वान्तं मृशते नान्द्ये मुदे यदीं गच्छन्त्युशतीरपिष्ठितम्॥ १.१४५.०४

यत्- यदा। उपस्थायम्- उपासक उपस्थानम्। चरति- करोति। तदा। समारत- अग्निः समागच्छत। युज्येभिः- योगैः। सद्यो जातः- तत्क्षणेनाविर्भूतः। तत्सार- स चचार। यत्- यदा। ईम्- एनमग्निम्। अपिष्ठितम्- व्याप्य वर्तमानम्। उशतीः- कामयमाना भावनाः। गच्छन्ति। तदा। नान्द्ये- नन्दनीये कर्मणि। मुदे- आनन्दाय। श्वान्तम्- शान्तं यजमानम्। मृशते- अग्निः सर्वभूतहितक्रतुः स्पृशति ॥४॥

स ईं मृगो अप्यो वनर्गुरुप त्वच्युपमस्यां नि धायि।

व्यब्रवीद्वयुना मर्त्येभ्योऽग्निर्विद्वाँ ऋतचिद्धि सत्यः॥ १.१४५.०५

स ईम्- स एवाग्निः। वनगुः- वनगामी। मृगः- सिंहः। अप्यः- प्राप्यः। उपमस्याम्- स्वोपमे। त्वचि- उपलब्धिस्थाने। उप नि धायि- उपस्थाप्यते। अग्निः- सर्वभूतहितक्रतुः। विद्वान्- ज्ञानी। ऋतचित्- प्रकृतिनियतिभूतसत्यस्य चेतकः। सत्यः- स्वरूपतः परमार्थसत्यः। मर्त्येभ्यः- मनुष्येभ्यः। वयुना- आत्मज्ञानम्। वि- विशेषेण। अब्रवीत्- उवाच ॥५॥